

op zichzelf een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve beperking kan vormen. Het tijdelijk karakter van de toepassing van de vaste minimumprijzen vormt geen omstandigheid die een dergelijke maatregel kan rechtvaardigen, zodra deze om andere redenen onverenigbaar is met artikel 30 van het Verdrag.

3. Artikel 92 EEG-Verdrag moet aldus worden opgevat, dat de vaststelling van overheidswege, doch uitsluitend ten laste komende van de verbruikers, van minimumprijzen voor de detailverkoop van een produkt geen steunmaatregel van de Staat in de zin van dit artikel vormt.

In de zaak 82/77

betreffende een verzoek aan het Hof krachtens artikel 177 EEG-Verdrag van het Gerechtshof te Amsterdam, in het aldaar aanhangig geding tussen

OPENBAAR MINISTERIE VAN HET KONINKRIJK DER NEDERLANDEN

en

JACOBUS PHILIPPUS VAN TIGGELE, wonende te Maasdam (Nederland)

om een prejudiciële beslissing inzake de uitlegging van de artikelen 30-37 en 92-94 van het EEG-Verdrag,

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE,

samengesteld als volgt: H. Kutscher, president, M. Sørensen en G. Bosco, kamerpresidenten, A. M. Donner, P. Pescatore, A. J. Mackenzie Stuart en A. O'Keefe, rechters,

advocaat-generaal: F. Capotorti

griffier: A. Van Houtte

het navolgende

ARREST

Ten aanzien van de feiten

Overwegende dat de feiten, het procesverloop en de krachtens artikel 20 van 's Hof's EEG-Statuut ingediende opmer-

kingen kunnen worden samengevat als volgt:

I — Feiten en procesverloop

1. Van Tiggele, van beroep slijter, werd door de Economische Politierechter in de Arrondissementsrechtbank te Rotterdam bij vonnis van 18 mei 1976 veroordeeld tot een geldboete van Fl 5 000 subsidiair drie maanden vervangende hechtenis, wegens voortgezette overtreding van de minimumprijsregeling voor de binnenlandse afzet van gedistilleerde dranken, met name van artikel 2, lid 1, van de door het Produktschap voor Gedistilleerde Dranken op 17 december 1975 vastgestelde „Prijsverordening gedistilleerde dranken” (afgekondigd in het Verordeningblad Bedrijfsorganisatie nr. 50 van 31 december 1975, nr. G Dr. 5).

Het Gerechtshof te 's-Gravenhage vernietigde bij arrest van 11 oktober 1976 het strafvonnis van de Politierechter met de overweging dat de prijsregeling naar Nederlandsrecht ongeldig was. Dit arrest werd evenwel vernietigd door de Hoge Raad bij arrest van 17 mei 1977, die de zaak naar het Gerechtshof te Amsterdam verwees ten einde op het bestaande hoger beroep opnieuw te worden berecht en afgedaan.

2. Bij beschikking van 30 juni 1977 sloot het Gerechtshof te Amsterdam de procedure te schorsen en overeenkomstig artikel 177 EEG-Verdrag het Hof van Justitie te verzoeken bij wijze van prejudiciële beslissing uitspraak te doen over de volgende vragen:

„1. Moeten de artikelen 30-37 van het EEG-Verdrag aldus worden uitgelegd dat de minimum-prijsregeling voor de binnenlandse afzet van gedistilleerde dranken, zoals door het Bestuur van het Produktschap voor Gedistilleerde Dranken op 17 december 1975 vastgesteld bij de „Prijsverordening gedistilleerde dranken”, als een kwantitatieve invoerbepaling dan wel als een maatregel van gelijke werking verboden is?

2. Moeten de artikelen 92-94 van het EEG-Verdrag aldus worden uitgelegd dat de minimum-prijsregeling voor de binnenlandse afzet van gedistilleerde dranken, zoals door het Bestuur van het Produktschap voor Gedistilleerde Dranken op 17 december 1975 vastgesteld bij de „Prijsverordening gedistilleerde dranken” als een steunmaatregel van Nederland moet worden aangemerkt, welke met de gemeenschappelijke markt onverenigbaar is?”

3. De betwiste „Prijsverordening gedistilleerde dranken” stelde voor de binnenlandse afzet van gedistilleerde dranken aan particulieren de volgende minimumprijzen vast:

a) voor jonge jenever en vieux (een drank met een cognac-aroma, niet te verwarren met oude jenever)

— de zogenaamde geriefprijis met een opslag van Fl 0,60, het geheel vermeerderd met de BTW, (16 %), doch in elk geval ten minste Fl 11,25 per liter (artikel 2, lid 1, van de verordening).

De geriefprijis is de door de fabrikant op 6 oktober 1975 in zijn prijscourant vermelde prijs bij levering in de kleinste hoeveelheid, vóór aftrek van kortingen, vermeerderd met de accijnsverhoging per 1 januari 1976 (de accijns wordt namelijk door de fabrikant betaald en aan zijn afnemers in rekening gebracht) en exclusief BTW. De fabrikanten kunnen deze geriefprijzen wijzigen of nieuwe geriefprijzen vaststellen voor produkten die op 6 oktober 1975 nog niet in hun prijscouranten waren opgenomen. Alle geriefprijzen en hun wijzigingen moeten door de fabrikanten aan het Produktschap worden meegeedeeld;

— bij ontbreken van een geriefprijis: Fl 11,25 per liter (artikel 2, lid 2, van de verordening);

- b) voor oude jenever: Fl 11,25 per liter (artikel 2, lid 3, van de verordening);
 c) voor alle andere gedistilleerde dranken:

de inkoopprijs (dat wil zeggen de werkelijk betaalde of verschuldigde inkoopprijs na aftrek van alle kortingen en exclusief BTW), vermeerderd met de BTW (artikel 4 van de verordening).

Al deze minimumprijzen voor de binnenlandse afzet aan particulieren gelden zonder onderscheid voor Nederlandse en voor ingevoerde gedistilleerde dranken. Zij zijn ook van toepassing op in Nederland vervaardigde producten die worden uitgevoerd en vervolgens weer ingevoerd.

De „Prijsverordening” bepaalt in artikel 8 het volgende:

„De voorzitter van het Produktschap kan in bepaalde gevallen of groepen van gevallen ontheffing van het bepaalde in deze verordening verlenen. Aan een ontheffing kunnen voorwaarden worden verbonden”.

De partijen in het prejudicieel geding zijn het erover eens, dat jonge jenever, oude jenever en vieux typisch Nederlandse producten zijn, welke praktisch niet uit het buitenland worden ingevoerd. De belangrijkste invoer blijktens door de Commissie verstrekte inlichtingen is die van jenever uit België, welke volgens schattingen van het Produktschap over de laatste jaren de volgende omvang had (in liters ad 100 % alcohol):

1972: 132 753, 1973: 163 885,
 1974: 183 086, 1975: 173 504,
 1976: 95 640

Verder werden nog zeer geringe hoeveelheden jenever van elders (andere Lid-Staten en derde landen samengenomen) ingevoerd (eveneens in liters ad 100 % alcohol):

1974: 8 569, 1975: 5 541, 1976: 25 727

De partijen in het prejudicieel geding zijn het er ook over eens, dat voor de uit het buitenland ingevoerde jenever geen geriefprijzen zijn aangemeld, zodat voor deze jenever in feite alleen de algemene bodemprijs van Fl 11,25 geldt.

De bevoegdheid tot de vaststelling van deze minimumprijsregeling was aan het Produktschap verleend door het Koninklijk Besluit van 18 december 1975, nr. 51, (Staatsblad 1975, 746). De nota van toelichting op dit Besluit luidt als volgt:

„Sinds enige tijd doen zich bij de verkoop van gedistilleerde dranken aan particulieren verschijnselen op het gebied van de prijsvorming voor, op grond waarvan wij met het Produktschap voor Gedistilleerde Dranken van mening zijn, dat dient te worden voorzien in de mogelijkheid tot het vaststellen door het Produktschap van minimumprijzen voor de binnenlandse afzet van gedistilleerde dranken. In sterk toegenomen mate worden thans gedistilleerde dranken aan particulieren geleverd tegen prijzen die belangrijk lager zijn dan de prijzen welke tot voor enige tijd, onder het inmiddels verlaten stelsel van individuele verticale prijsbinding, in rekening werden gebracht.

Wij juichen prijsconcurrentie op zichzelf toe. Wij zijn echter van oordeel, dat de in dit geval opgetreden en wellicht nog te verwachten prijsdaling leidt tot een zo laag prijsniveau, dat ook moderne, efficiënte en goed geleide slijtersbedrijven hun distributiekosten niet meer kunnen dekken.

Voorts zijn wij van mening dat een voortzetting van de huidige concurrentiesituatie ondernemingen te gronde zou kunnen richten, die bij een inperking van de prijsconcurrentie wellicht in staat zullen zijn binnen afzienbare tijd hun wijze van bedrijfsvoering en hun kosteniveau aan dat van moderne, efficiënte en goed geleide bedrijven aan te passen. Ten slotte mag naar onze mening in dit geval ook niet geheel voorbijgegaan worden aan het bijzondere karakter, uit een

oogpunt van volksgezondheid, van de betrokken produkten.

Voorshands zijn er naar onze mening geen aanwijzingen, dat in de bedoelde situatie op korte termijn spontaan een wezenlijke verandering in de richting van een afzwakking van de prijsconcurrentie zal optreden. Derhalve achten wij het noodzakelijk, dat overeenkomstig het verzoek van het produktschap voor Gedistilleerde Dranken aan dit produktschap de bevoegdheid wordt verleend minimumprijzen bij verkoop van gedistilleerde dranken aan particulieren vast te stellen. Het produktschap heeft te kennen gegeven van deze bevoegdheid voorlopig slechts gebruik te willen maken voor die gedistilleerde dranken die een belangrijk omzetaandeel hebben in deze sektor.

Aangezien thans nog niet te overzien is of en in hoeverre de omstandigheden welke tot de overmatige prijsconcurrentie voor gedistilleerde dranken hebben geleid, gedurende een langere periode werkzaam zullen zijn, achten wij het gewenst de bevoegdheid voor het prijsregulend optreden van het produktschap te verlenen voor een periode van drie jaren. Daarbij achten wij het eveneens wenselijk, dat de door het bestuur van het produktschap vast te stellen verordeningen op grond van dit Koninklijk Besluit een werkingsduur van ten hoogste één jaar hebben, zodat het produktschap zich jaarlijks zal hebben te bezinnen op de vraag of voortzetting van de regulering noodzakelijk is."

In Nederland was de prijsconcurrentie in de slijtersbranche beperkt door individuele verticale prijsbindingen welke een meerderheid van de Nederlandse distillateurs in onderling afgestemd optreden toepaste. De president van de Arrondissementsrechtbank te Utrecht achtte het bij vonnis in kort geding van 22 september 1975 (N. J. 1976, nr. 95), voldoende aannemelijk dat deze prijsbindingen rechtskracht missen, aangezien zij door de Wet op de Economische Mededinging verboden waren.

Na dit vonnis werden de verticale prijsbindingen door de fabrikanten losgelaten en ontstond een „prijzenoorlog“, waarin de literprijzen van het merkgedistilleerd in korte tijd met guldens daalden.

4. De beschikking van het Gerechtshof te Amsterdam is op 5 juli 1977 ingeschreven ter griffie van het Hof.

Overeenkomstig artikel 20 van 's Hofs EEG-Statuut zijn door van Tiggele, verdachte in het hoofdgeding, door de Commissie en door de Nederlandse regering schriftelijke opmerkingen ingediend.

Het Hof heeft op rapport van de rechter-rapporteur besloten zonder instructie tot de mondelinge behandeling over te gaan.

II — Bij het Hof ingediende schriftelijke opmerkingen

De eerste vraag

Verdachte in het hoofdgeding beklamt toont in de eerste plaats dat de artikelen 30 en 92 van het Verdrag niet tegelijkertijd op een en dezelfde casus van toepassing kunnen zijn; zie 's Hofs arrest van 22 maart 1977 in zaak 74/76, Ianelli en Volpi tegen Meroni (Jurispr. 1977, blz. 557).

Aangezien het bij de litigieuze minimumprijsregeling om een overheidsvoorschrift gaat, kan geen toetsing plaatsvinden aan artikel 85 EEG-Verdrag. Zie in dit verband 's Hofs arrest van 18 juni 1975 in zaak 94/74, IGAV/Ente Nazionale per la cellulosa e per la carta, Jurispr. 1975, blz. 699). Niettemin analyseert verdachte in het hoofdgeding eerst een aantal door het Hof ontwikkelde beginselen ten aanzien van het mededingingsrecht.

Zou de litigieuze minimumprijsregeling door de betrokken sector bij onderlinge overeenkomst of bij onderling afgestemde feitelijke gedraging worden toe-

gepast, dan zou een zodanige overeenkomst of gedraging in strijd zijn met het verbod van artikel 85, lid 1, EEG-Verdrag. Deze conclusie volgt reeds uit de tekst van deze bepaling en wordt bovendien in 's Hofs vaste jurisprudentie bevestigd. Zie hiervoor de kleurstoffen-arresten van 14 juli 1972 (zaak 48/69, ICI/ Commissie, en volgende zaken, Jurispr. 1972, blz. 619 e.v.) en van 26 november 1975 (zaak 73/74, Groupement des fabricants de papier peints de Belgique/ Commissie, Jurispr. 1975, blz. 1491).

De omstandigheid, dat overeenkomsten of onderling afgestemde gedragingen beperkt zijn tot ondernemingen binnen één Lid-Staat, vermag hen niet buiten het toepassingsgebied van artikel 85 te brengen. Integendeel, in zijn jurisprudentie heeft het Hof aangenomen, dat dergelijke ondernemersafspraken, die het hele grondgebied van een Lid-Staat bestrijken, a priori de handel tussen de Lid-Staten ongunstig beïnvloeden; zie hiervoor de arresten in zaken 48/69 en 73/74, reeds geciteerd; arrest van 14 mei 1975, zaken 19 en 20/74, Kali und Salz AG en Kali-Chemie AG/Commissie, Jurispr. 1975, blz. 499). Een dergelijke afspraak heeft een versterking van de nationale drempelvorming ten gevolge, hetgeen de in het Verdrag beoogde economische vervlechting doorkruist en de nationale produktie bescherming verleent (zie genoemd arrest in zaken 19 en 20/74). Aan het begrip „ongunstig beïnvloeden” in de zin van artikel 85 is reeds voldaan, als de handel tussen de Lid-Staten zich ingevolge de betrokken overeenkomst anders ontwikkelt dan zonder de daaruit voortvloeiende beperking het geval zou zijn geweest (arrest van 13 juli 1966, in de zaken 56 en 58/64, Grundig/Consten, Jurispr. 1966, blz. 449).

Volgens de definitie van een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve invoerbeperking, die het Hof in zijn arresten van 11 juli 1974, zaak 8/74, Procureur des Konings/Dasson-

ville, (Jurispr. 1974, blz. 837) en van 3 februari 1977, zaak 53/76, Procureur de la République/Bouheliér (Jurispr. 1977, blz. 197) heeft gegeven en gezien de geanalyseerde jurisprudentie ten aanzien van de mededingingsregels van het Verdrag is de litigieuze regeling als een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve beperking in de zin van de artikelen 30 en volgende van het Verdrag te beschouwen.

De betrokken regeling kan de intracom-munautaire handel, in elk geval potentieel, belemmeren: lagere buitenlandse kostprijzen kunnen de Nederlandse markt niet beïnvloeden; van doordringing van de verschillende nationale markten is dan geen sprake; de nationale drempelvorming is optimaal geworden; de nationale produktie wordt doeltreffend beschermd; de regeling heeft uitdrukkelijk hetzelfde doel als een prijs-beheersende ondernemersafpraak, doch is wegens zijn publiekrechtelijk karakter doeltreffender ten aanzien van de beperkende uitwerking op handel en concurrentie.

Aan het karakter van maatregel van gelijke werking als kwantitatieve beperkingen staat niet in de weg, dat de litigieuze minimumprijsregeling zonder onderscheid op nationale en ingevoerde produkten van toepassing is. Deze conclusie vloeit voort uit richtlijn 70/50 van de Commissie van 22 december 1969, gebaseerd op de bepalingen van artikel 33, lid 7, EEG-Verdrag, houdende opheffing van de maatregelen van gelijke werking als kwantitatieve invoerbeperkingen, niet bedoeld in andere krachtens het EEG-Verdrag vastgestelde bepalingen (PB L 13 van 19. 1. 1970, blz. 29), uit het antwoord van de Commissie van 21 december 1976 op de schriftelijke vraag van de heer Cousté, 366/76, (PB C 27 van 3. 2. 1977, blz. 4) en uit 's Hofs rechtspraak. In de arresten van 26 februari 1976 in zaak 65/75, Tasca en in de gevoegde zaken 88-90/75, SADAM/Comitato Interministeriale dei Prezzi (Jurispr. 1976, blz. 291, resp.

323) besliste het Hof onder meer dat een maximumprijs een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve beperking vormt, met name wanneer die prijs op een zo laag peil wordt vastgesteld, dat importeurs geen economisch belang meer bij de invoer van de betrokken produkten zouden hebben. Ten aanzien van de minimumprijsregelingen vinden we het spiegelbeeld van eerstbedoelde situatie: daar bevindt de prijs — wil de regeling het beoogde effect sorteren — zich al spoedig op een zo hoog peil, dat importeurs geen belang meer bij de invoer van de betrokken produkten — zulks in vergelijking tot de handel in nationale produkten — hebben.

Ten slotte kan de onverenigbaarheid van de litigieuze regeling met het gemeenschapsrecht niet worden opgeheven door het argument, dat de regeling dient ter bescherming van de kleine ondernemers. Een dergelijk argument is door het Hof verworpen in het arrest van 17 februari 1976 in zaak 91/75, Hauptzollamt Göttingen/Miritz, (Jurispr. 1976, blz. 217).

Verdachte in het hoofdgeding stelt derhalve voor de eerste vraag als volgt te beantwoorden:

„De artikelen 30 en volgende van het EEG-Verdrag moeten aldus worden uitgelegd, dat een minimumprijsregeling van een Lid-Staat welke zonder onderscheid op nationale en ingevoerde produkten van toepassing is, als een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve invoerbeperking is verboden.”

De *Nederlandse regering* merkt op dat de door de omstreden regeling voorgeschreven minimumprijzen dusdanig zijn vastgesteld, dat zij slechts ondernemingen die onder normale concurrentievoorwaarden rendabel zouden zijn een minimuminkomen garanderen. Twee feiten kunnen deze bewering staven: ondanks de Prijsverordening is slechts ongeveer de helft van de Nederlandse slijtersbedrijven economisch rendabel; het prijsniveau van merkjenEVERS en vieux lag na

de inwerkingtreding van de Prijsverordening lager dan vóór het loslaten van de verticale prijsbinding, ondanks het feit dat BTW en accijns voor deze produkten inmiddels met meer dan Fl 2 zijn verhoogd.

De Nederlandse regering wijst er voorts op dat uit de omschrijving van het begrip maatregel van gelijke werking als kwantitatieve beperkingen in 's Hof's arrest in zaak 8/74, Dassonville en in richtlijn 70/50 van de Commissie van 22 december 1969 volgt, dat de minimumprijsvoorschriften slechts maatregelen van gelijke werking kunnen vormen voorzover zij van invloed zijn op de invoer.

Minimumprijsvoorschriften dienen in beginsel echter zowel op de invoer als op nationale produkten van toepassing te zijn. Dit is vereist om een minimumprijsvoorschrift effect te doen sorteren; voorts eist het Verdrag in artikel 7 dat een minimumprijsvoorschrift van een Lid-Staat in beginsel gelijkelijk van toepassing is op de ingevoerde produkten.

De Nederlandse regering is derhalve van mening dat een bepaalde maatregel of de toepassing daarvan slechts als een maatregel van gelijke werking moet worden beschouwd wanneer niet voldoende rekening wordt gehouden met de mogelijk verschillende positie van de invoer ten opzichte van het nationale produkt. Een minimumprijsregeling vormt derhalve geen maatregel van gelijke werking in de zin van artikel 30 indien op het moment van vaststelling van de minimumprijs rekening is gehouden met de verschillen tussen de kostprijs van nationale produkten en die van geïmporteerde produkten en indien de regeling, dan wel expliciet door een uitdrukkelijke ontheffingsmogelijkheid voor de invoer, dan wel impliciet door een algemene ontheffingsmogelijkheid, het mogelijk maakt een speciale voorziening te treffen voor geïmporteerde produkten, in het geval dat gelijke behandeling van nationale en ingevoerde produkten de in-

voer belemmert. Slechts de eventuele weigering door de overheid om de ont-heffingsmogelijkheid toe te passen voor ingevoerde produkten, indien zulks door de omstandigheden gerechtvaardigd zou zijn, zou als een dergelijke maatregel van gelijke werking kunnen worden beschouwd.

De bestreden Prijsverordening voldoet aan bovengenoemde criteria: zij belemmert de handel niet en zo zich in de toekomst een verschillende kostprijsontwikkeling van nationale en ingevoerde produkten voordoet, kan hiervoor de ont-heffingsmogelijkheid van artikel 8 van de Prijsverordening worden gebruikt.

In het algemeen belemmert de Prijsverordening de invoer niet, doordat vrijwel iedere invoer van jenever en vieux ontbreekt.

De Nederlandse regering beoordeelt vervolgens de verschillende minimumprijsvoorschriften afzonderlijk.

Het verbod om te verkopen tegen prijzen die onder de werkelijke kostprijs liggen kan de handel tussen de Lid-Staten op geen enkele wijze beïnvloeden. Deze bepaling laat de detailhandelaar geheel vrij om alle bij de aankoop van ingevoerde produkten verkregen kortingen, bonussen en prijsvoorschriften volledig aan de consument door te berekenen.

De Prijsverordening, die bepaalt dat de door de fabrikant vastgestelde geriefprijs wordt vermeerderd met een opslag van Fl 0,60 en met de BTW, belemmert de invoer evenmin: de minimumprijs wordt niet aan de hand van de kostprijs of van de kwaliteit van het binnenlandse produkt, maar voor ieder produkt individueel vastgesteld; het prijsvoorschrift is alleen van toepassing op de verkoop aan particulieren en de bestaande concurrentie tussen importeurs en binnenlandse handelaren wordt geheel in stand gelaten; de bepaling maakt het voor een detailhandelaar zelfs uiterst aantrekkelijk om op goedkope aanbiedingen in te gaan, omdat het verschil tussen de inkoopprijs en de minimumprijs geheel te

zijn goede komt; alleen de concurrentie tussen de detailhandelaren wordt beperkt; deze beperking is echter niet van invloed op de handel tussen de Lid-Staten.

De „geriefprijs” levert evenmin een belemmering van de handel tussen de Lid-Staten op. Doordat wordt aangehaakt bij de prijzen die een fabrikant berekent, worden alle produkten in eenzelfde positie gebracht; hierdoor wordt dit prijsvoorschrift met name ook geen maatregel van gelijke werking in de zin van artikel 2, lid 3, sub c van richtlijn 70/50 van 22 december 1969 van de Commissie.

De Nederlandse regering beklemtoont dat geen rekening behoeft te worden gehouden met elk, hoe klein ook, prijsverschil tussen het ingevoerde en het nationale produkt. Immers, ware dit het geval, dan zou een dergelijk prijsvoorschrift geheel oncontroleerbaar worden, met name in gevallen waar de kostprijs van het buitenlands produkt niet achterhaalbaar is.

De Nederlandse regering concludeert dat de onderhavige Prijsverordening voldoet aan de door haar genoemde voorwaarden opdat een minimumprijsregeling met het Verdrag overeenkomt: de minimumprijs werd vastgesteld aan de hand van het bestaande prijsniveau van het laaggeprijsd gedistilleerd, welk niveau zich wel onderscheidde van het prijsniveau van het merkgedistilleerd maar waarbinnen de prijzen van de verschillende soorten jenever en vieux elkaar niet veel ontlepen; artikel 8 biedt daarnaast de mogelijkheid om ingevoerde produkten te ontheffen van de bepalingen der Prijsverordening; hierop werd tot nu toe geen beroep gedaan.

De *Commissie* is van mening dat het buiten twijfel staat dat ook prijs- en winstmargevoorschriften die zonder enig onderscheid op nationale en ingevoerde produkten worden toegepast, maatregelen van gelijke werking in de zin van artikel 30 kunnen zijn. Zij verwijst in dit

verband naar artikel 3 van haar richtlijn 70/50 van 22 december 1969. In artikel 3 van deze richtlijn wordt gesteld dat onderscheidloze regelingen „voor het in de handel brengen van produkten” onder het verbod van maatregelen van gelijke werking vallen indien hun „invloed op het vrije goederenverkeer meer beperkend is dan hetgeen in het kader van een handelsregeling is beoogd”. Artikel 3 vervolgt: „dit is met name het geval wanneer de beperkende invloed op het vrije goederenverkeer in geen verhouding staat tot het nagestreefde doel [en] wanneer hetzelfde doel door een ander middel kan worden bereikt dat het handelsverkeer minder belemmert”. Als voorbeelden van dergelijke „handelsregelingen” noemt artikel 3 weliswaar geen prijs- en winstmargevoorschriften; het ligt evenwel voor de hand voor deze voorschriften op zijn minst dezelfde, zo niet nog strengere, criteria aan te leggen als welke in de richtlijn zijn genoemd, omdat dergelijke voorschriften rechtstreeks het marktgebeuren en de mededinging beïnvloeden, een beïnvloeding die bovendien veelal, zoals ook bij de onderhavige Nederlandse prijsregeling, uitdrukkelijk wordt beoogd.

Het komt er in casu op aan allereerst de uitwerking van de betwiste regeling op de invoer uit de andere Lid-Staten „al dan niet rechtstreeks, daadwerkelijk of potentieel”, vast te stellen: zie 's Hofs arrest in zaak 8/74, Dassonville; arrest van 23 januari 1975 in zaak 31/74, Galli (Jurispr. 1975, blz. 47) alsmede de arresten in zaak 65/75, Tasca, en in de gevoegde zaken 88-90/75, Sadam.

Ten aanzien van het feit dat de exporten van andere Lid-Staten naar Nederland voor jonge en oude jenever en vieux een zeer klein percentage van de binnenlandse afzet (0,5 tot 1%) vormen, beklemt oont de Commissie dat het voor de toepassing van de artikelen 30 en volgende van het Verdrag niet aankomt op de omvang van de invoer die door de beperkende maatregel wordt getroffen.

Volgens de Commissie vervalsen minimumprijzen, in tegenstelling tot maximumprijzen, noodzakelijkerwijze de prijsconcurrentie tussen de aangeboden produkten. Een minimum-kleinhandelsprijzeregeling als de onderhavige is dan ook in dit opzicht te vergelijken met een vrijwillig aangegaan collectief systeem van verticale prijsbindingen.

Collectieve verticale prijsbindingen, waaraan zowel fabrikanten en importeurs als handelaren van dezelfde Lid-Staat deelnemen, vallen doorgaans wel onder artikel 85, lid 1. In een dergelijke constructie ontstaan namelijk tegelijkertijd, ook wanneer eenieder het niveau van zijn prijzen vrij bepaalt, horizontale afspraken, met name tussen de deelnemende fabrikanten en importeurs, om zich bij de afzet van hun produkten van het systeem van de verticale prijsbinding te bedienen. Door de deelname van de importeurs is de beïnvloeding van de tussenstaatse handel onvermijdelijk, zeker wanneer het de voornaamste importeurs zijn die aan de afspraak deelnemen.

De Commissie onderzoekt vervolgens elk der drie betrokken prijsregelingen ten einde te beslissen of zij de tussenstaatse handel kunnen beïnvloeden.

De algemene bodemprijs sluit elke prijsconcurrentie in het stadium van de kleinhandel uit. Wanneer ingevoerde produkten zonder deze minimumprijzen tegen lagere kleinhandelsprijzen zouden kunnen worden verkocht, hangt de vraag of de bodemprijs een belemmering voor de invoer vormt van verschillende factoren af.

De Commissie merkt in dit verband in de eerste plaats op, dat het noodzakelijk is vast te stellen hoe de kleinhandelsprijzen voor in prijs en kwaliteit vergelijkbare nationale produkten zich zonder de bodemprijs zouden ontwikkelen.

Wanneer de mogelijkheden tot prijsconcurrentie in de kleinhandelsfase voor ingevoerde produkten sterker worden ingeperkt dan voor in prijs en kwaliteit vergelijkbare nationale produkten, is er

in elk geval sprake van een invoerbelemmerende werking in de zin van artikel 30 van het Verdrag. Maar ook als de inperking van de prijsconcurrentie de binnenlandse en de ingevoerde produkten gelijkelijk treft, is er niettemin sprake van een belemmering van de tussenstaatse handel. De invoerprodukten, die doorgaans nog hun plaats op de markt moeten veroveren, hebben van nature meer behoefte aan concurrentie en zijn daartoe ook meer geneigd.

Zelfs indien de algemene bodemprijs de prijsvorming in de produktie en in de groothandels- en importfase geheel vrijlaat kan de vrije prijsvorming de eventuele invoerbelemmerende werking van de algemene minimum kleinhandelsprijs niet opheffen, maar hoogstens — en dat is nog aan twijfel onderhevig — enigzins verminderen. Hoewel het immers voor de kleinhandel interessant kan worden, de afzet van het buitenlands produkt te stimuleren omdat dit, mede door de bodemprijs, een grotere winstmarge biedt, is het twijfelachtig of de kleinhandel de consument ertoe kan brengen zijn keuze van het binnenlands naar het gelijkgeprijsde buitenlands gedistilleerd te verleggen.

Hieruit blijkt dat de algemene bodemprijs in wezen de prijsconcurrentie tussen goedkope jenever en vieux en de duurere merkprodukten aan banden legt zonder echter de kleinhandelsmarges voor dit goedkoop gedistilleerd te beschermen. Daarmee dient deze bodemprijs in de eerste plaats de belangen van de Nederlandse industrie van merkgedistilleerd.

Of de ingevoerde produkten zonder de bodemprijs tegen een lagere prijs aan de consument kunnen worden aangeboden, en of de bodemprijs de prijsconcurrentie met goedkoop binnenlands gedistilleerd minder zou beperken dan die met ingevoerd gedistilleerd, is een feitelijke vraag, welke door de nationale rechter moet worden beantwoord.

Wat betreft de regeling ingevolge welke de door de fabrikant vastgestelde geriefprijs wordt vermeerderd met een opslag van Fl 0,60 en met de BTW, merkt de Commissie op, dat deze in werkelijkheid een minimumwinstmargeregeling is. In de kleinhandelsfase sluit zij binnen elk afzonderlijk merk jonge jenever of vieux elke prijsconcurrentie uit, maar laat deze volkomen vrij tussen de verschillende merken.

Wat de ingevoerde produkten betreft wordt de regeling in feite alleen toegepast op die Nederlandse merkprodukten welke eerst naar andere Lid-Staten zijn uitgevoerd en vervolgens vandaar aan de Nederlandse kleinhandel zijn verkocht, omdat door in die andere Lid-Staten gevestigde fabrikanten geen geriefprijzen zijn aangemeld.

Door de prijsconcurrentie binnen elk merk uit te sluiten, beschermt deze minimum-winstmargeregeling de kleinhandelaars met relatief hoge kostprijzen tegen de ondernemingen die met lagere kostprijzen werken, zoals de grootwinkelbedrijven en de „discountslijterijen”; de prijsregeling verbiedt namelijk de bij de inkoop verkregen kortingen in de verkoopprijs door te berekenen en de verkoopprijs door kortingen te verminderen, bij voorbeeld bij zelfbediening en/of wegens afname van grote hoeveelheden ineens.

Daarentegen sluit deze regeling de prijsconcurrentie tussen de merken niet uit. Wel wordt deze concurrentie verminderd, doordat zij wordt geconcentreerd op het niveau van de distilleerders. Deze laatsten bepalen namelijk door hun eigen prijspolitiek tevens de door de kleinhandel toe te passen minimumprijzen en beperken aldus de eigen bijdrage tot de concurrentie welke een prijspolitiek van de actieve, onafhankelijke kleinhandel kan leveren.

De minimum-winstmargeregeling vormt derhalve een belemmering van de intracommunautaire handel, ook als de nationale produkten door dezelfde beperking

van de prijsconcurrentie worden getroffen.

De Commissie betoogt voorts dat *het verbod tot verkoop beneden de werkelijke kostprijs* eveneens een soort minimum-winstmargeregeling is.

Dit verbod om tegen verlies te verkopen kan bezwaarlijk als een beperking van de concurrentie worden beschouwd: „stuntaanbiedingen” tegen verliesprijzen zijn veeleer symptomen van bestaande concurrentievervalsingen op de markt. Ook kan niet worden gezegd dat invoerprodukten het middel van „stuntaanbiedingen” tegen verlies nodig hebben om een plaats op de binnenlandse markt te veroveren. Van dit onderdeel van de betwiste prijsregeling kan dus niet worden aangenomen dat het de invoer kan belemmeren.

De Commissie merkt betreffende de mededingingsregels van het Verdrag op dat, hoewel deze zich slechts tot de ondernemingen richten, de Lid-Staten deze niet kunnen veronachtzamen.

De Commissie meent dat, al kan men de Lid-Staten op dit ogenblik niet elke bevoegdheid ontzeggen om minimum-prijssystemen op te leggen, bij de toetsing van dergelijke systemen aan artikel 30, de beginselen van de concurrentieregels van artikel 85 in aanmerking moeten worden genomen.

Zij herhaalt derhalve haar opmerkingen, ingediend in zaak 13/77, GB-INNO-BM tegen Vereniging Kleinhandelaars in Tabak, arrest van 16 november 1977 (nog niet gepubliceerd).

De Commissie toetst vervolgens de betwiste Nederlandse regeling aan artikel 30 en neemt daarbij onder meer de in artikel 3 van haar richtlijn 70/50 van 22 december 1969 aangeduide criteria, het arrest in zaak 8/74, Dassonville en de in artikel 85 van het Verdrag genoemde beginselen in aanmerking.

Volgens haar schijnt het door de Nederlandse overheid aangegeven doel van de prijsregeling legitiem en niet onredelijk.

Artikel 85, lid 3, voorziet onder meer een mogelijkheid tot ontheffing van het kartelverbod van lid 1 voor kartels die bijdragen tot verbetering van de verdeling der produkten.

Van de *algemene bodemprijs* kan worden gezegd dat haar invoerbelemmerende werking niet in verhouding staat tot het nagestreefde doel. Een winstmargeregeling ook voor het goedkope gedistilleerd zou immers niet alleen de kleinhandel beter beschermen, maar ook de prijsconcurrentie tussen de verschillende merken en soorten minder beperken. In dit verband wijst de Commissie op het in artikel 85, lid 3, vermelde criterium, dat de kartelregeling niet aan de deelnemers beperkingen mag opleggen die voor het bereiken van de doelstellingen van de regeling niet onmisbaar zijn.

De *minimum-winstmargeregeling* daarentegen lijkt de concurrentie en het intracommunautaire handelsverkeer niet meer te beperken dan voor het gestelde doel noodzakelijk is, aangenomen althans dat de gestelde winstmarge niet overmatig is, een feitelijke vraag die eventueel door de nationale rechter moet worden beantwoord. De regeling beperkt de concurrentie alleen in de kleinhandelsfase en laat haar vrij in de productie-, import- en groothandelsfasen. Ook in dit opzicht is de regeling dus niet restrictiever dan artikel 85, lid 3, voor een kartelregeling toelaatbaar acht („zonder nochtans aan de betrokken ondernemingen ... de mogelijkheid te geven, voor een wezenlijk deel van de betrokken produkten de mededinging uit te schakelen”).

De Commissie concludeert hieruit dat de algemene bodemprijs moet worden beschouwd als een door artikel 30 van het EEG-Verdrag verboden maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve invoerbeperking, voorzover zij wordt toegepast op uit andere Lid-Staten ingevoerde produkten welke zonder deze bodemprijs tegen een lagere prijs aan de consument zouden kunnen wor-

den aangeboden. De minimumwinstmargeregeling en het verbod om tegen verlies te verkopen vallen daarentegen niet onder dit in artikel 30 vervatte verbod.

De Commissie stelt derhalve voor de eerste vraag als volgt te beantwoorden:

„Een zonder onderscheid op nationale en ingevoerde produkten toepasselijke nationale minimum-prijsregeling voor de binnenlandse afzet aan de verbruiker van een produkt waarvoor geen gemeenschappelijke marktordening bestaat is, voor wat betreft haar toepassing op uit andere Lid-Staten ingevoerde produkten, een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve invoerbeperking, als deze prijs zodanig wordt vastgesteld dat zij — mede gezien de voor dit produkt in andere Lid-Staten geldende prijzen en de algemene concurrentieverhouding tussen de betrokken binnenlandse en ingevoerde produkten — tot gevolg heeft de invoer al dan niet rechtstreeks, daadwerkelijk of potentieel te belemmeren en als deze invoerbelemmering in geen verhouding staat tot het door de prijsregeling beoogde gewettigde doel.”

De tweede vraag

Verdachte in het hoofdgeding en de *Commissie* merken op, dat de tweede vraag van het Gerechtshof werd gesteld voor het geval dat het Hof de eerste vraag ontkennend zou beantwoorden.

Verdachte in het hoofdgeding is van mening dat de tweede vraag aldus had moeten worden geformuleerd: „Moeten de artikelen 92-94 van het EEG-Verdrag aldus worden uitgelegd, dat de minimum-prijsregeling ... als een steunmaatregel in de zin van artikel 92 is aan te merken, die — alvorens tot uitvoering te kunnen worden gebracht — aan de procedure als voorzien in artikel 93, lid 3, moet worden onderworpen?” Hij merkt in dit verband op, dat de invoering van een steunmaatregel zonder toepassing van de procedurevoorschriften van arti-

kel 93, lid 3, niet kan worden verdeeld, aangezien de betrokken steunmaatregel niet onverenigbaar met het Verdrag is of behoeft te zijn. In overeenstemming met het doel van de betrokken voorschriften moet het begrip „steunmaatregel” extensief worden uitgelegd en dient dit alle overheidsmaatregelen te omvatten, die in welke vorm ook tot steun aan bepaalde ondernemingen of bepaalde producties strekken. Volgens 's Hofs jurisprudentie (arrest van 2 juli 1974, zaak 173/73, Italië/Commissie, Jurispr. 1974, blz. 709; arrest van 22 maart 1977, zaak 78/76, Steinike, Weinlig/Duitsland, Jurispr. 1977, blz. 595) maakt artikel 92 geen onderscheid naar de oorzaken of doeleinden der bedoelde maatregelen, doch ziet het uitsluitend naar hun gevolgen. In casu is dus sprake van een steunmaatregel in de zin van de artikelen 92-93 EEG-Verdrag die alvorens te worden toegepast eerst had moeten worden aangemeld volgens artikel 93, lid. 3.

De *Nederlandse regering* betoogt dat uit 's Hofs rechtspraak, met name uit de arresten van 2 juli 1974 in zaak 173/73 en van 12 juli 1973 in zaak 70/72, Commissie/Duitsland (Jurispr. 1973, blz. 813) blijkt, dat de ontheffing van een last slechts een steunmaatregel kan vormen indien aan de volgende voorwaarden is voldaan: de betrokken last moet van financiële aard zijn, zij moet door de overheid zijn opgelegd en de ontheffing moet door de overheid worden verleend. In het geval van een minimum-prijsvoorschrift is aan geen van deze voorwaarden voldaan.

Volgens de *Commissie* vormt de betwiste regeling geen steunmaatregel in de zin van de artikelen 92-94, daar zij niet inhoudt dat de overheid, al dan niet rechtstreeks, onmiddellijk of achteraf, een prestatie in geld of in natura verricht dan wel afziet van de ontvangst van belastingen of van andere verschuldigde prestaties in geld of in natura.

III — Mondelinge behandeling

1. Ter terechtzitting van 24 november 1977 hebben verdachte in het hoofdgeding, ten deze vertegenwoordigd door B. Greve, de Nederlandse regering, ten deze vertegenwoordigd door A. Bos, en de Commissie, ten deze vertegenwoordigd door haar juridisch adviseur R. C. Fischer, als gemachtigde, mondelinge opmerkingen gemaakt.

2. Het Hof had de partijen en de Commissie verzocht, ter terechtzitting een standpunt in te nemen over enkele in de memorie van de Commissie opgenomen statistische gegevens. In de memorie was vermeld dat de importen van jenever uit België, die in 1975 173 504 liter bedroegen, in 1976 zijn teruggelopen tot 95 640 liter. In dezelfde tijd namen de importen uit andere Lid-Statens toe van 5 541 liter tot 25 727 liter. Het Hof tekende hierbij aan, dat de nieuwe regeling op 6 januari in werking is getreden.

Verdachte in het hoofdgeding en de *Commissie* hebben meegedeeld, voor deze feiten geen verklaring te hebben.

De *Nederlandse regering* heeft in dit verband opgemerkt dat de totale binnen-

landse afzet van Nederlands gedistilleerd in 1976 ongeveer 33 % lager is geweest dan in 1975. Deze verlaging was in hoofdzaak het gevolg van de enorme voorraad-aankopen in de laatste vier maanden van 1975 als anticipatie op de verhoging van de alcoholaccijns per 1 januari 1976 en van de in september 1975 begonnen periode met een zeer scherpe prijsconcurrentie als gevolg van de opheffing van de individuele verticale prijsbinding.

3. *Verdachte in het hoofdgeding* heeft aan zijn schriftelijke opmerkingen met name toegevoegd dat hij, aangezien de vervolging van de overtredingen van de Prijsverordening in afwachting van de uitspraak van het Hof is opgeschort, thans Belgische witte jenever voor Fl 9,90 per liter kan verkopen. Hij heeft trouwens een offerte uit Duitsland gekregen van Duitse witte jenever tegen een prijs van Fl 8,95 per liter. Deze prijs is exclusief quantumkorting en franco thuis.

De *advocaat-generaal* heeft ter terechtzitting van 13 december 1977 conclusie genomen.

Ten aanzien van het recht

- 1 Overwegende dat het Gerechtshof te Amsterdam bij beschikking van 30 juni 1977, ingekomen ten Hove op 5 juli 1977, krachtens artikel 177 EEG-Verdrag twee vragen heeft gesteld inzake de uitlegging enerzijds van de artikelen 30-37 van het Verdrag betreffende de afschaffing van de kwantitatieve beperkingen in het handelsverkeer tussen de Lid-Statens en anderzijds van de artikelen 92-94 van het Verdrag betreffende steunmaatregelen van de Statens;
- 2 dat deze vragen zijn gesteld in een strafgeding tegen een slijter die ervan wordt beschuldigd alcoholische dranken te hebben verkocht tegen lagere prijzen dan de door het Produktschap voor gedistilleerde dranken krachtens

Koninklijk Besluit van 18 december 1975 (Staatsblad nr. 746) vastgestelde minimumprijzen;

- 3 Overwegende dat bij de Prijsverordening gedistilleerde dranken van het Produktschap van 17 december 1975, goedgekeurd door de minister van Economische Zaken op 19 december 1975, voor de binnenlandse detailverkoop een regeling werd ingevoerd waarbij voor elke categorie gedistilleerde dranken verschillende minimumprijzen werden vastgesteld;
- 4 dat voor jonge jenever en vieux de minimumprijs werd vastgesteld op basis van de geriefprijs van de fabrikant, vermeerderd met Fl 0,60 en met de BTW, waarbij deze prijs in geen geval lager mocht zijn dan Fl 11,25 per liter;
- 5 dat voor oude jenever de minimumprijs op Fl 11,25 per liter werd vastgesteld;
- 6 dat voor alle andere gedistilleerde dranken de minimumprijs gelijk is aan de werkelijke inkoopprijs, vermeerderd met de BTW;
- 7 dat krachtens artikel 7 der verordening de aanvankelijk op Fl 11,25 bepaalde minimumprijs wegens de kostenontwikkeling op Fl 11,70 werd gebracht;
- 8 dat artikel 8 de voorzitter van het Produktschap machtigt in bepaalde gevallen of groepen van gevallen ontheffing van het in de verordening bepaalde te verlenen;
- 9 dat uit de nota van toelichting van het Koninklijk Besluit van 18 december 1975 blijkt, dat de aan het Produktschap verleende bevoegdheid om een dergelijke regeling vast te stellen ten doel had de aanpassing van de slijtersbedrijven aan de voorwaarden van een normale concurrentie te bevorderen en dat zij tot een periode van drie jaar beperkt moest blijven;

De eerste vraag

- 10 Overwegende dat de eerste vraag zakelijk luidt of de artikelen 30-37 van het Verdrag aldus moeten worden uitgelegd dat het daarin neergelegde verbod betrekking heeft op een prijsregeling als de onderhavige;
- 11 dat artikel 30 in het handelsverkeer tussen de Lid-Staten elke maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve beperking verbiedt;
- 12 dat het voor dit verbod voldoende is dat de betrokken maatregelen al dan niet rechtstreeks, daadwerkelijk of potentieel de importen tussen Lid-Staten kunnen belemmeren;
- 13 dat zo een zonder onderscheid op nationale en geïmporteerde produkten toepasselijke nationale prijsregeling in het algemeen niet een dergelijke werking kan hebben, dit in bepaalde afzonderlijke gevallen anders kan zijn;
- 14 dat namelijk een belemmering van de import in het bijzonder zou kunnen voortvloeien uit de vaststelling door een nationale overheid van prijzen of winstmarges op zodanig peil dat de geïmporteerde produkten zouden worden benadeeld ten opzichte van gelijke nationale produkten, hetzij omdat zij onder de gestelde voorwaarden niet met winst zouden kunnen worden afgezet, hetzij omdat het uit lagere kostprijzen voortvloeiende concurrentievoordeel zou worden tenietgedaan;
- 15 dat in het licht van deze overwegingen stelling dient te worden genomen betreffende de gestelde vraag, aangezien het in het onderhavige geval om een produkt gaat waarvoor geen gemeenschappelijke marktordening bestaat;
- 16 Overwegende in de eerste plaats dat een nationale bepaling die zonder onderscheid de detailverkoop van nationale en geïmporteerde produkten tegen lagere prijzen dan de door de detaillist betaalde inkoopprijs verbiedt, geen schadelijke gevolgen voor de afzet van alleen de geïmporteerde produkten kan veroorzaken en derhalve geen maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve invoerbeperking kan vormen;

- 17 dat voorts de zonder onderscheid op nationale en geïmporteerde produkten toepasselijke vaststelling van de minimum-winstmarge op een bepaald bedrag en niet op een percentage van de kostprijs, in een geval als het onderhavige waarin het bedrag van de winstmarge een betrekkelijk gering gedeelte van de definitieve detailhandelsprijs uitmaakt, evenmin tot gevolg kan hebben dat de, eventueel goedkopere, geïmporteerde produkten worden benadeeld;
- 18 dat het daarentegen anders is gesteld met de op een bepaald bedrag vastgestelde minimumprijs, die weliswaar zonder onderscheid van toepassing is op nationale en geïmporteerde produkten, doch de afzet van deze laatste kan benadelen voor zover hij belet dat hun lagere kostprijs wordt weergegeven in de verkoopprijs voor de verbruiker;
- 19 dat deze gevolgtrekking van kracht blijft, zelfs indien het bevoegde gezag is gemachtigd ontheffing van de vaste minimumprijs te verlenen en indien van deze machtiging royaal gebruik wordt gemaakt ten gunste van de geïmporteerde produkten, daar de noodzaak voor de importeur of handelaar om zich aan de aan een dergelijke regeling verbonden administratieve formaliteiten te onderwerpen, op zichzelf een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve beperking kan vormen;
- 20 dat het tijdelijk karakter van de toepassing van de vaste minimumprijzen geen omstandigheid vormt die een dergelijke maatregel kan rechtvaardigen, zodra deze om andere redenen onverenigbaar is met artikel 30 van het Verdrag;
- 21 dat op de eerste vraag derhalve dient te worden geantwoord, dat artikel 30 EEG-Verdrag aldus moet worden verstaan dat de bepaling door een nationale overheid van een minimum detailhandelsprijs, vastgesteld op een bepaald bedrag, en zonder onderscheid van toepassing op nationale en geïmporteerde produkten, onder omstandigheden voorzien bij de verordening van het Produktschap voor gedistilleerde dranken van 17 december 1975, een in dit artikel verboden maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve invoerbepaling vormt;

De tweede vraag

- 22 Overwegende dat de tweede vraag zakelijk luidt of de artikelen 92-94 van het Verdrag aldus moeten worden uitgelegd dat een prijsregeling als de on-

derhavige een steunmaatregel van de Staat in de zin van deze artikelen vormt;

- 23 dat artikel 92 bepaalt dat steunmaatregelen van de Staten of in welke vorm ook met staatsmiddelen bekostigd, die de mededinging door begunstiging van bepaalde ondernemingen of bepaalde produkties vervalsen of dreigen te vervalsen, onverenigbaar zijn met de gemeenschappelijke markt, voor zover deze steun het handelsverkeer tussen de Lid-Staten ongunstig beïnvloedt;
- 24 dat, ongeacht de definitie welke van het begrip steunmaatregel in de zin van dit artikel moet worden gegeven, uit de bewoordingen zelf van de bepaling volgt, dat een maatregel die wordt gekenmerkt door de vaststelling van minimum detailhandelsprijzen ten einde de verkopers van een produkt, uitsluitend ten laste van de verbruikers, te bevoordelen, geen steunmaatregel in de zin van artikel 92 kan vormen;
- 25 dat de voordelen welke een dergelijke ingreep in de prijsvorming voor de verkopers van het produkt meebrengt, immers noch direct noch indirect, in de zin van artikel 92 met staatsmiddelen worden bekostigd;
- 26 dat op de tweede vraag derhalve moet worden geantwoord dat artikel 92 EEG-Verdrag aldus moet worden opgevat, dat de vaststelling van overheidswege, doch uitsluitend ten laste komende van de verbruikers, van minimumprijzen voor de detailverkoop van een produkt geen steunmaatregel van de Staat in de zin van dit artikel vormt;

Ten aanzien van de kosten

- 27 Overwegende dat de kosten, door de regering van het Koninkrijk der Nederlanden alsmede door de Commissie van de Europese Gemeenschappen wegens indiening hunner opmerkingen bij het Hof gemaakt, niet voor vergoeding in aanmerking kunnen komen;
- 28 dat de procedure ten aanzien van de partijen in het hoofdgeding als een aldaar gerezen incident is te beschouwen, zodat de nationale rechterlijke instantie over de kosten heeft te beslissen;

HET HOF VAN JUSTITIE

uitspraak doende op de door het Gerechtshof te Amsterdam bij beschikking van 30 juni 1977 gestelde vragen, verklaart voor recht:

1. Artikel 30 EEG-Verdrag moet aldus worden verstaan dat de bepaling door een nationale overheid van een minimum detailhandelsprijs, vastgesteld op een bepaald bedrag en zonder onderscheid van toepassing op nationale en geïmporteerde produkten, onder omstandigheden als voorzien bij de verordening van het Produktschap voor gedistilleerde dranken van 17 december 1975, een in dit artikel verboden maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve invoerbeperking vormt.
2. Artikel 92 EEG-Verdrag moet aldus worden opgevat, dat de vaststelling van overheidswege, doch uitsluitend ten laste komende van de verbruikers, van minimumprijzen voor de detailverkoop van een produkt geen steunmaatregel van de Staat in de zin van dit artikel vormt.

	Kutscher	Sørensen	Bosco
Donner	Pescatore	Mackenzie Stuart	O'Keefe

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op vierentwintig januari negentienhonderdachtenzeventig.

De griffier
A. Van Houtte

De president
H. Kutscher

CONCLUSIE VAN DE ADVOCaat-GENERAAL F. CAPOTORTI VAN 13 DECEMBER 1977 ¹

*Mijnheer de President,
mijne heren Rechters,*

1. De kernvraag in de onderhavige zaak kan als volgt worden samengevat: is een nationale regeling waarbij voor be-

paalde produkten minimumverkoopprijzen worden vastgesteld, verenigbaar met het verbod van maatregelen van gelijke werking als kwantitatieve invoerbeperkingen, vervat in artikel 30 EEG-Ver-

¹ — Vertaald uit het Italiaans.